

20.58x27.96	1/2	עמוד 18	Haaretz - Haaretz Supplement	17/11/2017	61058357-5
מכון מאירט גויינט ברוקדיי - 40045					

אני בשיחה

איילת שני צילום: תומר אפלבוים

המחסד החליט שההורים שלי לא מספיק טובים כדי לגדל אותי

יובי תשומה כץ, בת 40, מתגוררת בגדרה. אשת חינוך, יזמית ופעילה חברתית, ממייסדי עמותת "חברים בטבע – העצמה קהילתית".
איפה: בית ברל. מתי: יום חמישי, 9:00

הרווחה, שהילדים נמצאים בהן עד שבע בערב. הדבר הראשון שהחלטנו לעשות כעמותה היה לשנות את המצב שהילדים לא נמצאים בבית. הרעיון היה שנעבור להתגורר בשכונות האלה, נגיע לבתים של הילדים, מכיתות ו' עד י"ב, ונכין איתם שיעורים.

איך הגיבה הקהילה לרעיון הזה?
כמוכן בהתנגדות. האמהות לא הבינו בשביל מה צריך את זה. הרי יש כבר מועדונים, והבית קטן. גם הילדים עצמם התפחדו – לא רצו שנבוא, שנראה את הבתים שלהם. התעקשנו כי הבנו שהבית זה המרחב הראשוני שאליו אתה שייך, ואם הוציאו את הילדים האלה, בהחלט קרה ומודעת, אז נחזיר אותם באותו אופן בדיוק. רצינו שההורים יובילו את התהליך. איך? בשיטה האתיופית – אתה לא אומר מה לעשות, אלא מייצר את הסיטואציה ומחכה שיבינו לכה. אנחנו לוקחים את הילד הביתה, והוא מתחיל לעשות שיעורים עם עוד כמה חברים שלו. ואמא שלו, שלא היתה בבית ספר מימיה, ומי עולם לא פינתה לו מקום ללמוד כי היא לא יודעת בכלל מה הוא צריך, נאלצת לקבל את זה שמציבים לה עובדה בשטח.

אבל לא היית באמת רצויה שם.
נכון. אבל אחרי שסיימתי עם הילדים, התיישבתי לשתות קפה עם האמא. היו לזה שתי מטרות. קודם כל, שהיא, שרגילה לקבל, שרגילה לחבילות מזון של הרבה וחה, שרגילה לשקיות בגדים משומשים לילדים – תתנסה בלדת. שתארח אותי ושנית, שהילד יראה שאני חולקת כבוד לאמא שלו. שאני מעריכה אותו. זה היה מדהים לראות איך זה התפתח – בהתחלה הייתי מגייעה לבתים שבהם הטלוויזיה דולקת בקולי קולות, האמא שבדיוק חזרה מהעבודה יושבת ושונה קפה עם החברות שלה, והילדים הקטנים מסתובבים בכל מקום. לא אמרתי מילה. התיישבתי עם הילדים על הרצפה. אחרי שבו עייש'שלושה, כשהאמהות הבינו שאני עקבית, פתאום החברות כבר לא שם והיא מעסיקה את הילדים כדי שלא יפריעו, ומכבה את הטלוויזיה שיהיה שקט.

אז זה עבד.
היו לזה כל מיני אפקטים שאפילו לא חשבתי עליהם. במקום להסתובב בחוץ, הילדים התחילו לבלות יותר זמן בבית, יותר זמן עם ההורים, שמעו את השפה, אכלו את האוכל. הם גם ראו אותי, אשה אתיופית, שגדלה בעצמה בשכונה כזו, אבל למדה באוניברסיטה. הם הבינו שגם הם יכולים. התחלתי לראות את הציונים שלהם משתנים.

המוטיב הזה של הפנמה דרך התבוננות חוזר על עצמו בכל מה שאת מתארת.

כן. זה משהו שמאוד מאפיין את האתיופים. זה מורשש במנטליות שלנו. ואחרי שבאמת ראינו ברכה בעולמנו עם הילדים, התחלנו עם הבוגרים.

מכל המחקרים על קליטת העלייה האתיופית עזר לה שהשכר האמיתי היה בקרב המבוגרים, שהתרגלו לחיות הסמכות, שהתרגלו למעמד מכובד ולפתע נעשו חסרי ערך.

כן. אנחנו כמוכן לא צריכים את המחקרים, אנחנו מכירים את זה על בשרנו. הרעיון שלנו עבור המבוגרים היה ליוזם פגישות שהיו לכאורה בענייני ועד בית, עם אנשים שגרו באותו בניין, כשהכותרת הרשמית היתה לשפר את הגינה של הבניין.

אנחנו מדברות על שיכונים, על בלוקים.

כן. שיכונים עם הרבה דיירים. גילינו שהם פשוט לא מכירים זה את זה. שיש ניכור. מהרגע שהתחלנו להפגיש ביניהם, והם ישבו ודיברו על זיכרונות ילדות ועל הכפרים שלהם, פתאום הם מצאו שפה משותפת. הראינו להם כל מיני צמחים, ואז באמת קלטתי שכנראה עלינו פה על משהו. כשהראינו להם פיגם, למשל, הם היו ממש

כמודל. איזה עתיד יש להם? ב-2005 יצא דוח של מכון ברוקדייל שהמסקנה שלו היתה שלא משנה כמה משקיעים בקהילה האתיופית, שום דבר לא קורה. עכשיו, מה זה אומר משקיעים?

אני מניחה שמשיקיעים לא במקומות ובאופנים הנכונים.

כן. בשבילי זה היה צלצול השכמה. הדוח הזה גרם לי להבין, סוף סוף, שהבעיה היא לא בי או בנו. זה לא שאנחנו לא התאמצנו מספיק להשתלב. אנחנו, כקהילה, נתנו עד עכשיו למישהו אחר לנהל אותנו, לא התערבנו בצורה הפולשנית שבה הממסד הישראלי נהג בנו. שתקנו כאשר באופן שיטתי הרחיקו את הילדים מהבית. אני נשלחתי לפנימייה כיתה ו'. למה? כי הממסד החליט שההורים שלי לא מספיק טובים כדי לגדל אותי. בשנים האחרונות כבר לא עושים את זה, ואת מקום הפנימייה תופסות מועדוניות של

לפני שהקמת את העמותה עסקת בהדרכת בני נוער אתיופיים, מה שמעת מהם?

די מהר הבנו, אני והאנשים הטובים שהקימו אותי את העמותה, שאחת הבעיות היא שהנוער הזה, שגדל בשכונות קשות, שרואה רק סמים וזנות ופשע, לא נתקל בכלל באתיופים כמונו, שבפרמטרים הישראליים נחשבים להצלחה. אנשים שעשו צבא ולמדו באוניברסיטה.

אתם הצלחתם לצאת מהשכונה.

נכון. אני גדלתי בשכונת שמשון באשקלון, שבה ילד שלא הידרדר לסמים נחשב למישהו שיש לו הרבה כוח רצון, שבה נערה שלא הפכה לזונה נחשבה למוצלחת. כל מי שהצליח לעשות משהו עם החיים שלו עוב. נשאר רו רק אלו שכבר התחילו להתעסק עם סמים ועם אלי כוהול ועם פשע, ולא עשו צבא, ולא מצאו עבודה. הם אלו שמגדלים את הדור הבא, הם אלו המשמשים להם

19.65x26.27	2/2	20	תמוז	Haaretz - Haaretz Supplement	17/11/2017	61058464-4
מכון מאירט גוינטס ברוקדיי - 40045						

בנימים. שנית, עד גיל חמש אני ראיתי את המבוגרים שלנו מובילים. מנהלים. סמכותיים. המבט המרחם הזה של המורה על ההורים שלי לא היה המבט היחיד שהיה לי עליהם.

אבחנה יפה ועצובה.

המצב של האחים שלי היה הרבה יותר גרוע מש" ל. לא רק בגלל ההורים, אלא מפני שאני יכולתי לה- סביר לעצמי את השונות, את האפליה, כי לא נולדתי כאן, כי באמת הייתי שונה. כשהאחיות שלי חטפו את האפליה הזאת, הן פשוט לא הצליחו להבין מאיפה זה בא להן, כי הן היו בטוחות שהן ישראליות.

מה השבת על מחאת האתיופים?

היה בה כאב מאוד חזק. כל עשור אנחנו עושים הפ- גנה כזו, וככל שעובר הזמן ההפגנה הופכת לסוערת יותר. אם פעם חשבנו שהבעיה שלנו היא שאנחנו לא יודעים עברית, עכשיו אנחנו כבר מבינים שהבעיה היא הצבע שלנו, והדור החדש, שנולד פה, הוא דור עצבני, הוא דור שלא מוכן שיפלו אותו והוא חצוף והוא דורש – והם מעבירים מסר מאוד ברור שאנחנו רוצים להחליט על עצמנו. אני מאוד מזדהה עם המסר הזה ומאוד שמחה שהם ככה.

אני כל הזמן חושבת על המשפט הזה שאמרת קודם. שאם החברה הישראלית היתה קולטת אתכם ולא הממסד, המצב היה טוב יותר.

כן. אני באמת מאמינה בזה. אנחנו מדינה קולטת עלייה. מתי בפעם הראשונה שמעת על אתיופים?

מבצע משה.

ומה את זוכרת?

לא הרבה. הייתי קטנה. אני זוכרת תמונות של המ- טוסיים. שלא היו בהם כיסאות. המון אנשים יושבים על רצפת המטוס.

כן. את מבינה? החברה הישראלית בעצם פגשה אות- נו במקום הזה. אחרי כל המסע. אחרי שצעדנו את כל סודן. אחרי שקברנו את מתינו – בערך אחד משלושה אנשים שיצאו לדרך לא שרד ונקבר בסודן – רעבים, צמאים, מפותחים, מותשים. שם המצלמה הישראלית ראתה אותנו לראשונה וככה התקבע הדימוי הזה של האתיופים החלשים והמסכנים. התמונות האלה חזרו על עצמן – הממסד השתמש בהן כדי להאדיר את עצמו ולהראות כמה אנחנו חלשים. תראה את האתיופים המ- סכנים, שאין להם כלום, שלא יודעים כלום.

אתם לא הרגשתם כך.

ממש לא הרגשנו ככה. להפך. הרגשנו בטוחים בעצמנו ובתרבות שלנו.

מה אמך חשבה על הניסיונות שלך לאמץ אותה אחרת?

המשפחה שלי תמיד היתה שם בשבילי. אמא שלי לא נעסה או התנגדה, רק סיפרה לי את הסיפור על האריה שבא למלך וביקש את ידה של בתו. המלך אמר לו – בסדר, אבל הבת שלי עדינה והרעמה שלך תפחיד אותה. הלך האריה וגילח את ראשו. אמר לו המלך, תש- מע, לא תוכל להתקרב אל הבת שלי עם הציפורניים המ- פחידות האלה, או האריה הוריד את הציפורניים. המלך אמר לו שגם השיניים שלו גדולות ומאיימות, או הוא עקר את כל שיניו, וככה, כשהוא בקושי מסוגל לדבר, בי- קש שוב את ידה של הנסיכה. המלך הביט עליו ברחמים ובולוול ואמר לו, סליחה אדוני, אני לא נתן את הבת שלי לחתול. אמא שלי היתה מספרת לי את הסיפור הזה כל הזמן. רק לימים הבנתי מה היא מנסה להגיד לי. שה- תאמצתי יותר מדי והלכתי רחוק מדי – עד שאיבדתי את כל מה שהייתי. אני בעצם עשיתי את כל הסיבוב, פעם לא רציתי שום קשר עם התרבות שלי, והיום אני כל כך מוקסמת מהידע, מהחוכמה, מהמינוניות, את כל זה היה לי בבית ואני רציתי להתגלח כמו האריה. ■

כן. חיפשתי להתרחק מזה. להיות כמה שיותר יש- ראלית. היה לי מאוד קשה עם האופן שבו החברה הס- תכלה עלי, על ההורים שלי. כשהמורה היתה שואלת אותי משהו בכיתה ולא ידעתי, היא היתה מביטה בי בר- חמים ובמין השתאות כזו, איך ייתכן שאני לא יודעת. הבנתי מזה שאני לא בסדר, שאני לא יודעת משהו שכר- לם יודעים. באסיפת ההורים הייתי רואה איך היא מבי- טה בולוול באמא שלי כשאני מתרגמת לה, איך היא קוטעת אותה בהתנשאות כשהיא מדברת. אותו הדבר בבנק, בביטוח לאומי, תחשבי כמה מבטים כאלה ילד אתיופי סופג ביום.

את לא ילידת ישראל. עלית לכאן בגיל שש.

גדלתי באתיופיה, אבל מגיל אפס שמענו סיפורים על ירושלים, שזה הבית האמיתי שלנו. שיום אחד נבוא לשם. כשפורסים את הדאבו, הלחם האתיופי, פורסים אותו לכיוון ירושלים. כשילדים רבים הם מאיימים זה על זה – אותך לא יקחו לירושלים. מאחר שאין תמר- נות, אתה בונה לעצמך בדמיון את ירושלים.

במקום שהילד יראה את אמא

שלו מנקה כיתות בבית הספר,

הוא רואה קבוצה של פרנאים

שבאה אליה כדי לאכול את

האוכל שלה, כדי לשמוע את

הסיפורים שלה

איך דימינת את ירושלים?
מאוד פשוט, מלא עצים עם סוכריות ומלאכים לבנים מעל.

כן, ואת יודעת, כשהגעתי לישראל, בדצמבר ראיתי מהאוטו את הפרדסים ונדהמתי. באתיופיה אין הרבה עצי פרי. אף פעם לא ראיתי מטע או פרדס. אמרתי – הנה העצים עם הסוכריות. שלחו אותנו לגור בשכונת שמשון, שזה באמת היה הסלאם של הסלאם.

כן. שכונה שנחשבת גם היום לאחת השכונות הקשות בארץ.

כן. זו שכונה שהיא דור שלישי של מהגרים, שפשוט לא הצליחו לצאת ממנה. שכונת מצוקה, שכונה של סמים, אלכוהול, זנות. מעולם לא תפסתי את עצמי כי- לדת מצוקה, באתיופיה לא היה חסר לי כלום, אבל לא ראיתי שום דבר בישראל חוץ מהשכונה הזאת. אפילו לא הבנתי שזו שכונת מצוקה. חשבתי שזה מה שיש בי- שראל. רק כשהגעתי לפנימייה ופגשתי את הסגל, את המזדריכות, שמעתי על ישראל אחרת, על בתים שבהם האבא הוא דוקטור והאמא מהנדסת. אמרתי לעצמי – זה מה שאני רוצה להיות. נפטרת מהמבטא האתיופי. התחלתי לקרוא ספרים בטירוף, רציני שתהיה לי עב- רית טובה. בכיתה ח', אחרי שסיימתי את הפנימייה, בח- רתי ללכת לקיבוץ, כי זה נראה לי מאוד ישראלי, ומשם לצבא – למרות שסבתא שלי ממש הודיעה מזה. כיוון שאני בהירה יחסית, כשהלכתי עם שיער פזור חשבו שאני תימנייה. החלטתי שאני לא מתקנת את הטעות הזאת. שמחתי להיות תימנייה, זה היה מבחינתי שדרוג.

נולדו לך אחים נוספים בארץ. כילדה הרגשת או ראית שוני ביניכם?

קודם כל, הם לא קיבלו את כל העושר התרבותי הזה, שאמנם רציני להתכחש אליו אבל הוא כבר היה אצלי

על סף דמעות. הם ככלל לא ידעו שזה קיים גם בארץ. אמרנו להם שהם יכולים לגדל את זה למטה, בגינה של הבניין. בהתחלה הם התנגדו, כי הגינה של הבניין, למי שרגיל לעכב את השדות האינוספיים של אתיופיה, זה כלום, הם אמרו שהילדים יחסו והחתולים יחפרו. הראינו להם בפוטושופ הדמיה של הגינה, ופתאום כל המוויקה שלהם השתנתה והם התחילו להגיד "לא, הצמח הזה לא יכול להיות בצל, תויו אותו, צריך להיות שם שיח". אמ- רתי להם שחישבנו, וגינה כזו תעלה כחמישים שקל למי שפחה, והם פשוט הוציאו כסף והניחו על השולחן. מרגש.

מאוד. האנשים האלה, שמאו שהגיעו לארץ הם רק שומעים כמה הם מסכנים וכמה אין להם, קיבלו שליטה על משהו. הם משלמים על משהו, והם גם אח- ראים עליו. לאט לאט התחילו לקום גינות כאלה ליד כל בניין.

נסביר שלא בכדי בחרת ברעיון הזה של גינות. רצית לחבר אותם לאדמה, לאפשר להם לממש את הידע הרב שיש להם בחקלאות.

כדי להיחשב לגבר אמיתי, כדי לשאת אשה, גבר אתיופי צריך לדעת שלושה דברים: לבנות בית בעצמו, לטפל במשק החי והכי חשוב – לדעת איך לגדל אוכל. זה עניין של חיים ומוות. מי שלא יודע להכין קומפוסט טוב, או מי שזרע את החיטה לפני החומוס ולא אחרי, יאבד את היבולים והוא והמשפחה שלו ירעבו. הנשים צריכות לדעת לשמר את הזרעים לעונה הבאה, גם הן צריכות להבין בעונות השנה, בכיווני הרוח. את הדב- רים האלה לא לומדים מספרים. כילדים שהולכים עם ההורים שלהם לשדות, הם פשוט סופגים את הידע הזה. מה הם שתלו בגינות הללו?

גידולים למאכל. לא מוציאים אנרגיות על גידולים לנוי. תירס. בוליקום. אחרי כמה שנים החלטנו לקחת גינה גדולה, משותפת, ולראות איך זה עובד. בהתחלה עבדנו עם שטח שקיבלנו מהמועצה, ולא כולם אהבו את זה. ואז בא משהו, תושב גדרה, והציע להשכיר לנו שטח של 20 דונם שיש לו, תמורת שקל בשנה.

מי הצדיק?

הוא לא אוהב שמדברים עליו. איש באמת מדהים. אני חושבת שאם הקהילה הישראלית היתה קולטת אות- נו ולא הממסד – הכל היה נראה אחרת לגמרי. או הק- צינו לכל אחד 60 מטר רבוע, ושם באמת הידע החקלאי צף במלוא עוזו. הילדים ראו את ההורים קמים בבוקר והולכים לגינה. כשהתחילו היבולים הם חזרו עמוסים בירקות, בדלעות ענקיות, מציעים לשכנים חצי בעונת הפלפלים – כל השכונה ייבשה פלפלים. הצעד הבא של- נו היה לומר – יש לנו ידע, והידע הזה שווה כסף. אס- פנו כמה נשים והקמנו איתן מיום תיירותי. קבוצות שמגיעות לחוות את האירוח האתיופי. גם לזה יש ערך מוסף – הרי גם לעיסוק שלהן עד אז, ניקיון בתי ספר ומשרדים, יש אפקט של הסללה לא מודעת. במקום שהילד יראה את אמא שלו מנקה כיתות בבית הספר, הוא רואה קבוצה של פרנאים שבאה אליה כדי לא- כול את האוכל שלה, כדי לשמוע את הסיפורים שלה. הוא רואה באמא שלו צד שלא ראה קודם.

גם הוא, בעצם, תפס אותה ואת הידע שלה כלא רלוונטיים.

הזוהת האתיופית נתפסת על ידי רוב החברה היש- ראלית כנחותה, כלא רלוונטית, כפרימיטיבית. ואני, בע- בדה שלי עם בני הנוער, עוד לפני שהקמנו את העמותה, הבנתי שהאתגר הוא לחזק את התרבות והשורשים האתיופיים, אצל ילד שנגעל מהם.

נגעל?

בפירושו.

כך גם את הרגשת?